

Curriculum dla scola	Ladin	1° Biennio
-----------------------------	--------------	-------------------

Cumpetënzes da arjonjer ti prims doi ani de scola auta

La sculea/L sculé ie bona/bon de:

- ntënder cunversaziuns de argumënc atuei, ntënder locuzions y terminologies che l ie suvënz; audi n test, vester bon de capì l cuntenut, la minonga, l pont d'ududa y la mentalità de chiche reiona.
- liejer tesć cun esprescion y tenian cont dl senificat, ntënder l cuntenut dla nformaziuns y la mentalità di autores y se nuzé dla letura coche funtana per l arechimënt persunel.
- scrì de plu argumënc, sortes desferëntes de tesć, usservan la regules dla rujeneda.
- Pensé do n con' dl cumpurtamënt de cunversaziun y cialé sce l fin dla comunicazion vën arjont, se nuzé dla cunescënzes gramatiches per scrì tesć , paredlé cun d'autri lingac.
- savëi da purté dant si minonghes, ponc d'ududa y sentimënc te manieres desferëntes, reagì drët ala usservaziuns de d'autri, argumenté y defënder ponc d'ududa, rujené te na maniera liedia de tematiches njiniedes ca y se nuzé de tecniches desferëntes de prejentazion.
- ntënder la cultura y la realtà ladina y la nterpreté.

PRIMA TLAS

Prima tlas	Ablteies	Cunescënzes	Metodologies	Pruposta de cuntenuc	Cunsëies-Referimënc
Audì (scuté su)	Scuté su avisa. Ntënder i cuntenuc essenziei, tò su nfirmazions tl detail.	Capì n test	Files multimediei Cianties cun loces	Gherdëina y si luesc Cianties de Gherdëina y per gherdëina	Cianties sun l Portal Ladin
			Files audio cun plates de lëur sun plu livei	Stories d'uni sort	Stories d'uni sort
	Capì la ntenzion dla conversazion. Jì ite ti sentimënc dl partner de conversazion. Paredlé minonghes y ponc de ududa.	Carateristiches dla formes de descuscion y de argumentazion.	Mëisa turonda	Argumënc de atualità	Podcast dla Rai Ladinia
			Pro y contra		
Purté dant cieche l ie unì cuntà.	Strategies per scrì su nutizies y reassunc	Prim nivel: Multiple choice do avëi scutà su files audio Segundo nivel: Fé anutazions aldò de argumënc dac dant do avëi cialà trasmiscions curtes sun la mediateca Terzo nivel: Fé anutazions te na maniera liedia fajan ntervistest	Mi familia Descrizion di tieres Usanzas de nosc luesc Lijëndes y stories	Audios d'uni sort	

Prima clas	Ablteies	Cunescënzes	Metodologies	Pruposta de cuntenuc	Cunsëies-Referimënc	
Rujené (purté dant)	Vester bon de manejé cërta situaziuns de cunversazion y respeté l partner de cunversazion	Formes de dialogh y de nterazion, regules y strategies dl rujené	Sandwich – Feedback	Juech dl Lëuf Manare ("Werwolf")	Rezetes per rujené	
			Parafasé			
			Rujené tla forma dl "IE"			
	Rujené te na maniera liedia, tlera y articulada, cun n lessich nèt	Rujené te na maniera strutureda, liedia y zënza nterferënzes		Geocaching	Gherdëina y si luesc	
				Referat curt	Tieres Mi familia	Uniteies didatiches
				Reflescions n con' dla nterferënzes	Rujené zënza nterferënzes	Nterferënzes: Videos Ristles dla ULG
				Arichimënt dl lessich cun manieres de di tipiches	La ola dala paroles Dic y manieres de di	
	Se nuzé de de plu tecnicas dl rujené tla prejentaziuns.	Tecnicas de prejentaziuns		Relaziuns curtes	Descrizions tieres	
				Manieres de vijualsazion desferëntes y criatives	Usanzas de nosc luesc y nce de d'otra cultures	

	Crië y mustré figures y roduli tl juech liede y planificà.	Reprejenté criativamënter stories lietes o scrites ma nce cianties cunesciudes nventan n test per ladin	Reprejenté vel' storia audida, ududa o nce scritta nstës	Lijëndes, stories y trasmiscions desferëntes	Pitli teatri dla lijëndes Juesc dla pertes („Rollenspiele“)
--	--	---	--	--	---

Prima tlas	Ablteies	Cunescënzes	Metodologies	Pruposta de cuntenuc	Cunsëies-Referimënc
Liejers y jì ite ti tesç	Se deriejers te plu tecniches de letura	Liejers aslöune sëuravia y jì ite te na maniera seletiva	-		
	Purvè ora y se nuzé de tecniches per se lecurdé plu saurì	Aiuc per se lecurdé plu saurì	Scrì paroles o fé dessënies daujin al test	“Ola dala paroles” L mond ti tieres L mond da zacan	
	Analisé elemënc tl test, tò nformaziuns ora de tesç specifichs y les lauré ora	Strategies per capì y lauré ora tesç	Partì su l test te paragrafs Plates de lëur	Stories d'uni sort	Stories d'uni sort
			Mind maps Fé nstës dumandes dl test	L mond di tieres	
	Mparé a cunëscer la literatura ladina	Se dé ju persunalmenter cun la literatura	Plates de lëur	Lijëndes	<ul style="list-style-type: none"> - Coche n morch ti l' à fata a n malan - La nrosadura de Ciadenat - La Val dala Salieres - L salvan de Puntives - Gardis y l ciastel dl Balest

Prima tlas	Ablteies	Cunescënzes	Methodologies	Pruposta de cuntenuc	Cunsëies-Referimënc
Scrî	Crî adum ideies, fé n plann de scritura, formulé pensieres y scrî l test finel	Fases dl prozes de scrî	Mparé a adurvé l diziuner online Struturé n test (ntroduzion, pert zentrela, contlujion)		
	Lauré ora tesé, i scrî inant y i mudé	Elemënc de cumpusizion de n test	Cialé dla richëza dl lessich cun la “ola dala paroles”	Mi familia - descrizion de na persona de familia sibe da n pont de ududa fisich che de carater, ma nce dla ativiteies che l fëj gën y n general de cie che l ti sà bel	
	Fé eserzizies cun formes d’esprescion scrita	Tesé che conta, tesé esprescifs/criatifs, tesé nformatifs y descritifs	Scritura criativa cun cuncors dla tlas y reprejntazion dl test plu garatà	Lijëndes, stories o poejies	
	Scrî i tesé respetan la regules	Strategies da scrî respetan la regules	Lauré ora eserzizies nteressanc nce a nivel digitel y n referimënt ala tematices tratedes	Regules de ortografia: à=hat y=und l apostrof la doples (ss-nn) l sonn j/j+vocala y s+cuncunanta -ch ala fin de parola y l plurel de t/z/ch=-c - pustoms che l ne n’ie nia tl ladin -l azënt daviert y stlut	

	Liejer i tesć cialan dla gramatica y se udan ora la regules de gramatica	Aprufondimënt morfologich y sintatich dl lingaz.	Lauré ora eserzizies nteressanc nce a nivel digital y cun referimënt ala tematices tratades	Regules de gramatica: negazion dopla la dumanda cun l “pa” la congiunzion “che” (canche, ulache, coche) i verbs tl tēmp presēt La forma mpersunela (L ie – N ie)	
--	--	--	---	--	--

Prima clas	Ablteies	Cunescēnzes	Metodologies	Pruposta de cuntenuc	Cunsēies-Referimēnc
Cultura ladina	I ladins dla Elpes inier y ncuei	Storia y leteratura	I sculeies giapa plu nformazions (cuntenuc) y possa pona te n segundo mumēt crì ora danter plu ncēries de lēur che va ite tla nteligēnzes de Gardner.	Gherdēina y si luesc cun geografia, flora y fauna Sic archeologics te Gherdēina Mpue’ de storia dla rujeneda ladina La usanzas, (i vedli mejes) y la spēisa da zacan Tieres L mond da zacan La lijēndes Descrizions cun manieres de di tipiches	

SEGONDA TLAS

Segonda tlas	Ablteies	Cunescënzes	Metodologies	Pruposta de cuntenuc	Cunsëies-Referimënc				
Audì (scuté su)	Scuté su metan averda avisa.	Ntënder n test	Scuté su files audio y video te plu idioms ladins; Test dla ciantia cun loces	I mestieres/erc tla valedes ladines	Trasmiscions “Scenar”				
	Capì i cuntenuc essenziei, tò su nfurmazions tl detail.			Usanzes dala nasciuda nchin ala mort	Zacan y ncuei a cunfront (familia)	Cianties da zacan y modernes	Micurà de Rù – Persunaliteies conta Portal Ladin		
								Argumënc d’atualità y de educazion zivica	https://generaziontlima.jimdofree.com/
								Capì la ntenzion dla cunversazion. Jì ite ti sentimënc dl partner de cunversazion. Paredlé minonghes y ponc de ududa.	Carateristiches dla formes de descuscion y de argumentazion
	Purté dant cieche l ie unì cuntà	Strategies per scrì su nutizies y reassunc	Prim nivel: Multiple choice do avèi scutà su files audio Segondo nivel. Fé anutazions aldò de argumënc dac dant do	I mestieres/erc tla valedes ladines.	Scenar				
				Zacan y ncuei a cunfront	CD L’ava conta				

			avëi cialà trasmiscions curtes sun la mediteca Terzo nivel: Fé anutazions te na maniera liedia fajan ntervistes		
--	--	--	---	--	--

Segonda tlas	Ablteies	Cunescënzes	Metodologies	Pruposta de cuntenuc	Cunsëies-Referimënc
Liejer y jì ite ti tesć	Se deriejer te plu tecniches de letura	Liejer alsune y sëuravia y jì ite te na maniera seletiva			
	Purvè ora y se deriejer te tecniches per se lecurdé plu saurì	Aiuc per se lecurdé plu saurì		Arechimënt dl lessich tres la „ola dala paroles”	
	Analisé elemënc tl test, tò nfirmazions ora de tesć spezifics y les lauré ora	Strategies per capì y lauré ora tesć	Puzzle de grupa	L Medieve tla valedes ladines	Mejes dl Medieve te Gherdëina La majon dl mesc de Bierjun L ciastel de Val L ciastel Fischburg L ciastel Stetteneck La dlieja da Sacun La ciampana dl Balest (l cusé da Sacun)
			Nrescida multimediela per miuré l lessich Jì a crì paroles tl diziuner	Atualità y argumënc d’uni sort I dërc di mutons	La Usc di Ladins, CdG, Diziuner Online

	Mparé a cunëscer la literatura ladina	Se dé ju persunalmenter cun la literatura	Puzzle de doi Plates de lëur	Prim vares dla literatura ladina	Plates de lëur n con' de Lardschneider/Vian (Storia dla literatura ladina de Videsott y Bernardi)
--	---------------------------------------	---	---------------------------------	----------------------------------	--

Segonda clas	Ablteies	Cunescënzes	Metodologies	Pruposta de cuntenuc	Cunsëies-Referimënc
Rujené (purté dant)	Vester bon de maneje cërta situazions de cunversazion y respeté l partner de cunversazion	Formes de dialogh y de nterazion, regules y strategies dl rujené	Mëisa turonda Pro y Contra	Zacan y ncuei a cunfront (L valor di vedli mejes) I dërc di mutons	Rezetes per rujené Cherta di mejes dl MG
	Rujené te na maniera liedia, tlera y articulada, cun n lessich nèt	Rujené te na maniera strutureda, liedia y zënza nterferënzes	Ntervista cun mesuns multimediei a de plu persones	Istituzions sozieles, politiches y lies de nosta valeda	Nterferënzes: Videos Ristles dla ULG
			Reflescion sn con' dla nterferënzes	Nterferënzes tl gherdëina	
			Referac curc	Zacan y ncuei a cunfront	Dai crëps dl Sela
	Se nuzé de plu tecniches dl rujené tla prejentazions.	Tecniches de prejentazions	Arechimënt dl lessich cun manieres de di tipiches	La ola dala paroles	
			Prejentazions curtes, monologs, stazions, relazions	La Val Badia I museums dl mond	

	Crië y mustré figures y roduli tl juech liede y planificà.	Reprejenté criativamënter sories lietes o scrites.	Pitli teatri y nterpretazion de tesç/persunajes d'uni sort, reprejentazion tres pantonimes, ndevins y auter	Dërc di mutons, zacan y ncuei a cunfront, mestieres/erc	
			Purté dant na ciantia scritta nstës	Comunicazion y rujeneda: melodies cunesciudes cun tesç per ladin	Sun Youtube se crì la basa per la ciantia

Segonda tlas	Ablteies	Cunescënzes	Metodologies	Pruposta de cuntenuc	Cunsëies-Referimënc
Scrì	Crì adum ideies, fé n plann de scrittura, formulé pensieres y scrì l test finel	Fases dl prozes de scrì	Planifiché, fé y documenté na ntervista, se nmaginé n lëur che l sarà tl daunì	Istituzions sozieles y politiches de nosta valeda I mestieres/erc tla valedes ladines	
	Lauré ora tesç, i scrì inant y i mudé	Elemënc de cumposizion de n test	Se nventé n'otra fin a n test o scrì na plata de diare da pert de n persunaje, mudé pruspetiva	Comunicazion y rujeneda (ciantia ladina)	
	Fé eserzizies sun formes d'esprescion scritta	Tesç che conta, tesç esprescifs/criatifs, tesç nformatifs y descritifs	Scrì liede (poejes, plates de diare, articuli de zaites)	Dërc di mutons Istituzion sozieles y politiches Museums y la memoria storica	Vijita al MG o ML La fiera di museums (prejentazion di sculeies) Uniteies didatiches

	Scrì i tesé respetan la regules	Strategies de scrì respetan la regules	Lauré ora eserzizies nteressanc nce a nivel digital y n referimënt ala tematiches tratades	Repetizion dla regules mparedes Regules de ortografia sëuraprò: • Azënt • Trema	Diziuner, curetëur ortografich Gramatica Online dl IL
	Liejer i tesé cialan sun la gramatica y se udan ora la regules de gramatica	Aprufundimënt morfologich y sintatich dl lingaz.	Lauré ora eserzizies nteressanc nce a nivel digital y n referimënt ala tematiches tratades	Repetizion dla regules mparedes Regules de gramatica sëuraprò: L tēmp passà: perfet y mperfet L pronom reflexif “se” y l pronom tl 3. y 4. cajo “nes”	Diziuner, curetëur ortografich Gramatica Online dl IL

Segonda tlas	Ablteies	Cunescēnzes	Metodologies	Pruposta de cuntenuc	Cunsēies-Referimēnc
Cultura ladina	I ladins dla Elpes inier y ncuei	Storia y leteratura	I sculeies giapa plu nformazions (cuntenuc) y possa pona te n secondo mumënt crì ora danter plu ncēries de lëur che va ite tla nteligēnzes de Gardner	Usanzes tla vita da uni di (2a pert) Rujeneda y comunicazion Isituions sozieles, politiches y lies I dērc di mutons L Medieve Lijēndes (la lijēnda de Fanes) La Val Badia I parcs naturei de nosc raion che ie Patrimone mundiel I museums y la memoria storica	Libri che on te scola Uniteies didatiches